

УДК 372.851 (373.51)

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Катана Світлана, Царенко Олександр

**Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
технологічної та професійної освіти Царенко О.М.**

*Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна*

У статті розглядаються можливості використання нестандартних уроків при вивченні старшокласниками технологій. Розкрито особливості їх організації, підготовки і проведення у закладах загальної середньої освіти. Обґрунтовано доцільність використання нестандартних форм проведення уроків для підвищення пізнавальної активності учнів. Висвітлено ознаки, які притаманні нестандартним заняттям, та умови, за яких такі заняття є ефективними. Наведено типи нетрадиційних уроків, які доцільно використовувати в технологічній освітній галузі. Доведено, що нестандартні форми організації навчальних занять сприяють оптимізації процесу навчання та розвитку програмних компетентностей учнів.

Ключові слова: технології, пізнавальна активність, нестандартні уроки.

**Non-standard technology lessons as a means of increasing
the cognitive activity of high school students**

S. Katana, O. Tsarenko

Scientific supervisor: Candidate of Pedagogic Science, Docent Tsarenko O.M.

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,
Kropyvnytsky, Ukraine*

The article considers the possibilities of using non-standard lessons in the study of technologies by high school students. The peculiarities of their organization, preparation and implementation in institutions of general secondary education are disclosed. The expediency of using non-standard forms of conducting lessons to increase the cognitive activity of students is substantiated. The features that are characteristic of non-standard classes and the conditions under which such classes are effective are highlighted. The list of types of non-traditional lessons, which are advisable to use in the technological educational field, is given. It has been proven that non-standard forms of organization of educational classes contribute to the optimization of the learning process and the development of students' program competencies.

Key words: technologies, cognitive activity, non-standard lessons.

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням сучасної школи є виховання особистості, яка креативно мислить, інтелектуально розвинена, ініціативна, займає активну позицію в суспільстві, вміє успішно вирішувати професійні та життєві завдання. Ці завдання можливо виконати за умов використання в освітньому процесі як традиційних, так і нестандартних форм проведення уроків. Зокрема, як свідчить передовий педагогічний досвід, нестандартні уроки сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності старшокласників, позитивно впливають на їх емоційний стан учнів, що підвищує інтерес до вивчення навчального предмета. Взаємодія між школярами і вчителем відбувається на новому, значно вищому рівні, що забезпечує ефективне формування програмних компетентностей учнів.

Таким чином, педагог, використовуючи нестандартні організаційні форми навчання, повинен враховувати специфіку навчального предмета і відсутність потреби проводити такі уроки систематично при вивченні будь-яких тем навчальної програми. Такі форми проведення уроків використовуються час від часу для урізноманітнення навчання, підвищення мотивації вивчення предмета, здійснення емоційного впливу на старшокласників. Тому перед учителями, зокрема вчителем технологій постає проблема щодо вибору конкретних тем, при вивченні яких доцільно запланувати нестандартні уроки, та провести якісну підготовку до їх проведення, а також підготувати учнів.

Аналіз досліджень і публікацій. Проведений аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що серед науковців не існує однозначного ставлення щодо доцільності використання нестандартних форм проведення уроків для підвищення пізнавальної активності учнів, як і не існує єдиної класифікації таких навчальних занять.

У дослідженнях І. Підласого, Л. Лухтай, Т. Демиденко, І. Максименка, К. Малишева, О. Чернишова та інших приділялася значна увага проблемі використання в освітньому процесі нестандартних уроків. Зокрема, І. Підласий

цілком обґрунтовано вважає, що нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, яке має нестандартну структуру, та виділяє 36 типів нестандартних уроків [6].

На думку Л. Лухтай, нестандартний урок не вкладається (повністю або частково) у певні дидактичні межі. При цьому, педагог може недотримуватися чітких етапів заняття і традиційних видів роботи, яку виконують учні [2].

Цікавою є думка Т. Демиденко про те, що особливості нестандартного заняття полягають у висвітленні навчального матеріалу в такій формі, яка пов'язана з багатьма асоціаціями, різноманітними емоціями тощо. Це дозволяє створювати ефективну мотивацію учнів до активної пізнавальної діяльності [1].

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності використання нестандартних форм проведення уроків технологій для підвищення пізнавальної активності старшокласників.

Виклад основного матеріалу (результатів) дослідження. Як показують результати науково-педагогічних праць та передового педагогічного досвіду, у сучасних закладах загальної середньої освіти доцільно впроваджувати нові пріоритетні цілі навчання та виховання молодого покоління. Учителі мають приділяти більше уваги формуванню в учнів відповідних компетентностей, розвивати критичне мислення, підвищувати рівень їх самостійності. Цілями освітнього процесу можуть бути: посилення мотивації навчання здобувачів освіти, активізація їх дослідницької діяльності під час виконання проєктів, ефективна взаємодія суб'єктів освітнього процесу, індивідуалізація та диференціація навчання.

Порівняння традиційних і нестандартних форм проведення уроків дає підставити виокремити основні переваги нестандартних уроків технологій: такі навчальні заняття тісно взаємопов'язані з практичними навичками, які потрібні учням для вирішення життєвих ситуацій; сприяють підвищенню інтересу до вивчення навчального матеріалу та надають можливості для ефективного розв'язання проблемних завдань.

Як переконує передовий педагогічний досвід, нестандартні форми організації навчальних занять не лише сприяють оптимізації процесу навчання, але й викликають в учнів захоплення від набуття нового навчального досвіду. Проте, нетрадиційні уроки мають як переваги, так і певні недоліки. Тому ідеалізувати ці уроки недоцільно, адже активна пізнавальна діяльність школярів суттєво залежить також і від урізноманітнення форм їхньої діяльності.

Узагальнення результатів наукових праць щодо тлумачення поняття «нетрадиційний урок» різними авторами дає змогу розуміти його як навчальне заняття, в якому поєднуються класичні та нетрадиційні форми, методичні прийоми тощо. Відповідно, навчальне заняття ґрунтується на спільній діяльності педагога та школярів, на спільному пошуку способів вирішення проблеми. При цьому, максимально враховуються інноваційні методики, що базуються на сучасних науково-педагогічних досягненнях [3].

Використання результатів дослідження Т. Демиденко і результатів власних спостережень дає змогу виокремити ознаки нетрадиційного заняття:

- присутність елементів новизни, що змінює традиційну структуру уроку;
- використання не тільки програмного матеріалу з підручника, а й додаткових відомостей з інших джерел, а також історичних екскурсів тощо;
- поєднання колективної діяльності учнів з індивідуальною та груповою;
- проведення уроку в нетрадиційному місці або в оригінально оформленому звичайному класі чи навчальній майстерні;
- використання під час заняття музичного супроводу, відеороликів, оригінальних презентаційних матеріалів [1].

Відповідно, нетрадиційний урок дає можливість школярам розкритися по-новому, допомагає їм зорієнтуватися в атмосфері творчого пошуку, хоча і вимагає від педагога ретельної попередньої підготовки.

Разом з цим, під час проведення нетрадиційних уроків педагогу доцільно дотримуватися певних умов, що сприятиме підвищенню пізнавальної активності старшокласників, а саме:

- відмовитися від шаблонності, а на уроці – від формального викладання навчального матеріалу;
- основою емоційності уроку має бути не розвага, а інтерес і захоплення;
- підтримувати плюралізм і альтернативність думок учнів;
- поважати не тільки знання учня, але і його незнання;
- використовувати оцінювання не лише як результативний інструмент, а й як формувальний [4].

Ці умови сприяють загальній спрямованості педагогічної творчості, яка зорієнтована на конкретну навчальну діяльність школярів.

На сьогодні існує багато видів нетрадиційних уроків. Слід зазначити, що їх класифікація в педагогічній теорії є неоднозначною, неповною і, на нашу думку, буде постійно вдосконалюватися завдяки розробці нових типів навчальних занять.

Проведений аналіз науково-педагогічних праць та їх узагальнення дає можливість виділити основні типи нетрадиційних уроків: уроки-екскурсії; уроки-ігри, зокрема ділові, рольові (як частина бізнесу та уроки-суди); уроки-дискусії, круглі столи, диспути, конференції тощо; бінарні уроки; уроки-дослідження; уроки взаємонавчання учнів; уроки-конкурси (вікторини, КВК); уроки-семінари; уроки-презентації (ідеї чи проєкту) [2].

Зрозумілим є те, що це неповний перелік типів нетрадиційних навчальних занять, які може використовувати вчитель на уроках технологій. Як показує особистий педагогічний досвід, ефективними є уроки-презентації проєкту як результат проєктно-технологічної діяльності старшокласників. Адже, найбільш цікавим для учнів буде такий урок, на якому вони демонструватимуть результати виконаних власноруч проєктів (індивідуальних, колективних, групових, творчих). Проте, вчителю перед тим, як обрати таку форму проведення заняття, необхідно бути впевненим у тому, що школярі успішно виконають поставлене завдання. Окрім цього, готуючись до нетрадиційного уроку, вчитель повинен дотримуватися певних правил:

- продумати мотивацію учнів як на підготовчому етапі, так і під час

уроку;

- не слід допускати інформаційного та емоційного перенавантаження учнів;

- під час заохочення школярів потрібно враховувати їх індивідуальний внесок в урок;

- протягом усього навчального заняття необхідно зберігати взаєморозуміння та взаємодовіру з учнями.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Таким чином, успішному проведенню нетрадиційного уроку сприяє завчасна, ретельна, чітко спланована підготовка, глибоке осмислення й усвідомлення методів і прийомів, які використовуються під час його проведення. Проведений аналіз сучасних типів нестандартних уроків і передового педагогічного досвіду дає підстави констатувати, що такі навчальні заняття доцільно впроваджувати в освітній процес з технологій, що сприятиме активізації пізнавальної діяльності старшокласників. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на розробку методичного забезпечення нестандартних уроків для апробації в технологічній освітній галузі.

Список використаної літератури

1. Демиденко Т.М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2004. 216 с.
2. Лухтай Л. К. Нестандартний урок. *Початкова школа*. 2002. № 3. С. 31–35.
3. Максименко І. Шляхи формування мотивації на уроці. *Педагогічна майстерня*. 2013. №17. С.12-15.
4. Малишев, К. Нестандартний урок в школі та їх аналіз. *Шкільна бібліотека*. 2010. №8. С. 9–17.
5. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації. *Рідна школа*. 1998. № 12. С. 31–35.